

Te zvezde, pésnik! to so tvóji čúti,
 Ki v prsi naše vkladajo krepóst,
 Ko bóji približavajo se ljúti.
 Tvoj duh pozémskih je vihárvjev próst,
 Nad solnce ž njim vzletéle so perúti
 K duhovóm blažjim v svitlo visokóst:
 A srce, ki človeštvu plapolálo,
 Nam v svojih čútov zvézdah je ostálo.

J. Š. K.

Mali godec.

(V francoščini spísala madama Evgenija Foa.)

I.

Zala kočija z grbom Guiške rodovine, spremljana od mnogobrojnih gospodov na konjih, pažev in strežajev, ustavila se je necega lepega popóludne meseca maja 1647. l. pred gostilnico „del Santo Spirito“ (pri svetem duhu) v Florenci. „Prostora za milostivega gospoda Guiškega!“ vpili so gospodje ter na desno in levo z biči mahajoč odganjali radovédneže, ki ste jih privabile draga kočija in dobrohotno lice gospoda, ki je sedel v njej. „Stanovanje za milostivega gospoda Guiškega!“ vpili so strežaji, hrupno prilomastivši v gostilnico. „Za večerjo, kar imate najboljšega najukúsnejšega za milostivega gospoda Guiškega,“ pristavili so paži, razkropivši se po kuhinjah in obédnicah.

V tem se je gospod, zavoljo katerega so toliko hrupa delali, mirno in dostojno spravljal iz kočije, z grbom okinčane.

„Podvízajte se, nerodneži! milostivemu gospodu Guiškemu se mudí,“ ponavljali so paži in strežaji, jedni bolj nego li drugi, ter so suvali in se zadirali nad ónimi, ki so jim bili na poti.

„Moj Bog, saj užé hitim,“ odgovarjala je gostilničarka, in se globoko priklanjala princu. Pri tej velikej zmešnjavi, ki je bila za njo nekaj novega, pozabila je ukazati, česar je bilo treba, in je pri vsacem priklonu rekla: „Hoče li vstopiti Vaša milost?“ — „Milostivi gospod Guiški, izkazali ste nam veliko čast s tem, da ste si našo gostilnico izvolili, ter upam, da bode te tudi zadovoljni,“ — pristavil je njen mož, snémši svojo umazano volnéno kapico raz glave in priklonivši se do tal — „takój se Vam bode postreglo,“ ponavljal je vedno v dve gubi se držeč.

Ko so kuharji videli to prizadevanje gospodinjino in veliko spoštljivost gospodarjevo, gnjeli so se vsi začudení k vratom obédnic in k oknom gostilnice; ali prinčevi ljudje so jih kmalu pognali k delu.

A Njegova milost, gospod Guiški, ki je bil vzrok vsega tega truša, ostal je miren gledalec pri vsem, kar se je okolo njega godilo. Njegova rumenolasa glava, plemenita in ponosna, dvigala se je moško nad množico, katerej je gospodovala, in njegove modre oči so bile videti, kakor da bi bile zamaknene v drug del svetá, a njegova lepa usta nabrala so se, da-si nekoliko nevoljno, v lahek nasméh.

Bližal se je mrak. Zapadajoče solnce se je milo in žareče oziralo po zemlji. Vročina je bila velika, in lahka sapica, ki je z morske strani preko

cvetnih vrtov pihala in prinašala najprijétejnše vonjave, ni ravno človeka vabila, da bi se zaprl med štiri stene.

„Dokler ne bode večerja gotova, ostanem tukaj,“ reče princ in opazivši kamenito klop pod italijanskim predhišjem, ki je bilo iz dveh vrst stebrov sestavljeno, okolo katerih se je ovijala trta, vsedel se je.

Po malem so se vsi ljudje razkropili v hišo, jedni dajat ukazov, drugi jih izpolnjevati, in vojvoda Guiški ostal je sam, ali vsaj on je ménil takó, da je sam.

Vojvoda je gledal v krasno pokrajino, katere lepoto je v mičnih skupinah kazala prihajajoča noč, in njih meje so se odsevale na svitlo modrem nebu. Polagoma se je vojvoda zamislil v prijetne misli ter je popolnem bil pozabil, kje da je, pozabil je mično naravo, ki je pod njim tako rekoč zadremavala; kar mu zadoné na ušesa goselni glasovi, izvabljeni od lahke umétniške roke.

Prijetno iznenadjen in v resnici očaran po teh sladkih in čistih glasovih ozrl se je vojvoda po umétniku. Na prvej mramorovej stopnici k predhišju je sedel zal mlad deček, držéč se imenitno in brezskrbno, igral je z lókom po goslih in jim izvabljal akorde (glasove), da bi mu jih bil zavidal celó kak mojster.

Kmalu je vojvodova pozornost vzbudila pozornost mladega goslarčka. Vidéč, da ga pazno gleda, zravnal se je; on, njegove gosli, njegov lok, vse je, rekel bi, novič oživel pod tem pogledom, in deček je začel čudovito lepo gosti.

„Kaj pa igraš tu, malček?“ vpraša ga vojvoda Guiški ter mu dá znamenje, naj se mu približa.

„Kar mi tako na um pride, Vaša visokost,“ odgovori deček.

„Tedaj umeješ godbo?“

„Nekoliko.“

„Kdo te je je učil?“

„Moj oče, dokler so še živeli, Vaša svetlóst!“

„In potlej?“

„Nikdo več, Vaša svetlóst!“

„Koliko je tega, kar so ti oče umrli?“

„Kmalu bode temu tri leta.“

„Kaj delajo tvoja mati?“

„Sirota, šla je za očetom na óni svet.“

„Kdo tedaj skrbi zate?“

„Dobri Bog, Vaša svetlóst,“ odgovori mali Florenčan z ganenim glasom.

„A od česa se hraniš, ubogi deček?“

„Od svojih gosel, svetlóst! Igram pri palačnih vratih poslom na veselje; in ako so ti zadovoljni, dajó mi jesti od tega, kar jim ostane, za mene je vse dobro. Danes je prvič, da igram pred gostilnico. Sicer pa nisem igral, nego le poskušal sem. Vender, ko sem videl, da me Vaša svetlóst gleda, pri materi božjej pomočnici, to me je vzbudilo, in — igral sem.“

„Pa še izvrstno, ljubi moj; lahko se ponašaš,“ reče vojvoda, katerega so ganili priprosti dečkoví odgovori, kakor tudi njegova prijetna in zala postava. „Koliko ti je let?“

„Tega ne vem prav, Vaša svetlóst!“

„Kaj, ti ne veš, kdaj da si rojen?“

„Oh dá, ne zamerite! prišel sem na svet 1633. l., moja uboga mati mi je to večkrat pripovedovala.“

„Star si tedaj trinajst let,“ reče vojvoda čudèč se.

„Mogoče, Visokóst, jaz nisem nikoli računil in Vam tudi moram povedati, da ne znam dalje šteti nego do pet.“

„Škoda, da ni deček v Parizu, ondu bi našel svojo srečo,“ rekel je vojvoda sam s seboj govorèč.

„Ko bi to znal, šel bi tjá,“ reče deček, ki je te besede slišal.

„Predaleč je, ljubi moj,“ reče mu vojvoda.

V tem trenutji pride služabnik vojvodi povedat, da je večerja pripravljena. Vojvoda vstane, vzame iz žepa nek denar in ga vrže malemu goslarju gredóč mimo njega. Potem dobrohotno mu namignivši otíde v gostilnico.

Po odhodu vojvodovem je ostal mladi goslarček nekoliko časa ves kakor omamljen. „Škoda, da ni deček v Parizu, ondu bi našel svojo srečo“, — te besede so mu donele po ušesih ter so izpodbujale njegovo radovednost in budile njegovo častihlepnost.

„Našel bi ondu svojo srečo!“ govoril je sam v sebi. „Srečo! Ta bi gotovo obstajala v tem, da bi igral samo takrat, kadar bi se visokej gospódi poljubilo. Nič!“ — — — vzklikne, skočivši na nogi, „meni se ljubi o vsakem času igrati, meni se vsi ljudjé dopadajo, zato ni treba, da bi šel iskat svoje sreče takó daleč po svetu.“

Izgovorivši te besede, pobere vojvodov dar. Bil je zlat denar s podobo Ljudevita XIV. Ves osupel stoji z denarjem v roci; niti na kraj misli mu ne pride, da bi mu bil vojvoda res hotel toliko denarja dati.

„Gotovo se je zmotil! A jaz si iz njegove razmišljenosti ne smem delati dobička.“

To rekši plane brez pomisleka v gostilnico.

II.

Da-si ni znal, kako bo prišel pred mladega francoskega gospoda, vendar je hitel skozi obédnico, kuhinjo in dolga hodišča gostilnična.

Nek strežaj, ki je nesel pladnik v obédnico, gotovo je bil nekaj pozabil v kuhinji; kajti ko je ugledal malega Florenčana, mislil si je, da je to kak deček, ki služi v gostilnici, dal mu je pladnik v roko in prtič preko rame, rekoč: „Idi in nesi ta pladnik v obédnico!“

Malemu Florenčanu je bilo to všeč, in kakor da bi ne bil v svojem življenji nikoli kacega družega dela opravljal, podal se je v obédnico, izročil je pladnik nadstrežaju ter je začel gledati po dvorani, kje bi bil gospod, ki mu je dal zlati denar.

Ko ga je zapazil, mine ga vsa srčnost. To ni bil več óni ljubeznjivi zamišljeni mladi tujec, ki se je takó prijazno pogovarjal z ubozim, neznanim, mladim umételjnikom; to je velik, imeniten gospod, ponosne postave, ošabnega čela, gosposkih, kratkih besedí.

„Nič ne dé,“ reče sam v sebi mali Florenčan, „saj bom vendar toliko poguma imel, da mu nazaj dam njegov zlat, in potlej, kdo vé? ako

me ugleda, gotovo me on prvi nagovori, saj je bil vender tako prijazen z menoj!“

Ta misel ga zopet opogumi; zmuza se vojvodu Guiškemu za hrbet in z družimi strežaji tekmuje, da bi natančno postregel princu in mu izpolnil vse njegove želje.

Pa vse je bilo zamán! Naj je še tako urno menjával pladnike princu, naj mu je še tako lepo natakajl pijače, princ je videl pred seboj le proste pladnike, in se ni brigal za človeka, ki mu jih je podajal, videl je, da se mu polni čaša, ali maral ni za roko, ki jo je polnila. — Večerja je bila končana; vojvoda in gospôda njegovega spremstva so se vzdignili izza mize in so odšli, predno je mali Florenčan mogel dobiti priliko, da bi izročil princu zlati denar.

Zdaj ni znal, kako bi začel in sroč mu je popolnem upadlo; zdajci se loti nekega vojvodovega strežaja.

„Ne zamerite, gospod,“ reče mu, „ali bi ne mogli vi storiti, da bi jaz govoril z vašim gospodom, predno se odpelje?“

„Smešen páglavec, ki hoče govoriti z milostivim gospodom vojvodom Guiškim,“ reče strežaj in se pripravi, kakor da bi ga hotel breniti z nogó.

„Le sunite me, ako vas veseli,“ reče deček ter ponosno vzdigne glavó, „samo storite mi, da bom mogel govoriti z vašim gospodom; le sunite me, jaz vam brce ne vrnem, zaradi tega bodite mirni.“

„No, ko bi mi jo ti vrnil!“ — reče mu zaničljivo strežaj.

„Jaz prvič ne bi sunil takó kakor vi,“ odgovori deček hladnokrvno. „Vi bi sunili tako-le, dobro, vi ste velik in močan; ali jaz, ki sem majhen in slab, dal bi jo vam tako-le, glejte; nogó bi podstavil in trésk! vaš nos bi se valjal po tleh, ali umejete? A bodite mirni, moji nogi se ne ganete, samo to vas prosim še jedenkrat, storite mi, da bom mogel govoriti z vašim gospodom.“

Strežaj ni mogel, da bi se ne bil smijal malemu Florenčanu, ko mu je s tako resnim licem razlagal, kako zna on brce dajati, in ko je vkljub vsemu žuganju trdovratno silil govoriti z vojvodom, rekel mu je:

„No, kaj pa bi rad milostivemu gospodu?“

„Povedati vam hočem,“ odgovori deček. „Godel sem na gosli pred vašim gospodom; bil je zadovoljen; a to ni nič čudnega; saj sem tudi užé druge gospode zadovoljil s svojimi gosli. A čudno je to, da je vaš gospod segel v žep in mi vrgel denar, a ta denar je zlat.“

„No, kaj pa je v tem hudega?“ vpraša strežaj.

„V denarji ni nič hudega, gospod Francoz,“ reče deček, „lahko bi ga obdržal; a ravno zato vas prosim, storite mi, da bom mogel govoriti z vašim gospodom, da mu denar nazaj dam.“

„Ali noriš, deček?“ reče strežaj povzdignivši rámeni. Če ti je gospod dal zlat, tvoj je, in ti ga smeš obdržati.“

„Vi me niste razumeli, ko vam pravim, da se je vojvoda lahko zmotil. Po zlatu se ne daje, če kdo malo zagóde na svoje borne gosli. Ko bi vi tako dobri bili“ . . .

„Italijan, ti si norec,“ reče mu strežaj in hrbet mu obrnivši otide.

„Norec! norec!“ ponavlja mali Florenčan nejevoljno. „Ko bi mi bil gospod dal denar z besedami: Ná, Baptist, tu imaš zlat, podarim ti ga —

gotovo, potlej bi bil norec, ako bi ga ne hotel obdržati; ali gospod se je zmotil; veliki gospodje so večkrat nepremišljeni in malomarni, ter delajo kakor bi jim ne bilo mnogo mar za njihov denar; stavim, da bi jih lahko kdo okradel, ako bi le hotel, ali jaz nečem tega; moj oče so mi na smrtnej postelji večkrat ponovili: Bodi pošten človek, Baptist, in Bog ti pomóre in srečen boš. In jaz hočem biti pošten človek, vkljub temu grdemu strežaju, ki mi je hudobni angel. . . . Moj dobri angel mi takó svetuje,“ dejal je Baptist vračajoč se na dvorišče, „in njega samega hočem poslušati. — Nikakor nečem, da bi gospod, prišedši v Pariz in preštevši svoj denar, rekel: manjka mi jeden zlat, in spomnivši se zláta, ki ga je meni vrgel, mislil bi potem slabo o meni; nè, nè, tega nečem!

Storila se je noč, noč brez mesečine, to je prav temna, črna noč.

Pri gorečih baklah je videl Baptist vse priprave za odhod; vojvoda sede v svojo kočijo s svojimi plemenitniki, a njegovi paži in strežaji na konjih so pričakovali voznikovega poka z bičem, da bi se spustili v dir. Še jeden trenotek in ubogi Baptist je v svojej poštenosti in otročej priprostosti ves prestrašen videl po vodi splavati vse svoje upanje, da bi mogel gospodu vrniti njegov zlat. Kaj mu je začeti? Že je postiljon zajezdil svojega konja, bič zažvižga v njegovej žilavej roki; jeden, dva, tri, gospóda se zvrstí, kočija se premakne; še gredó konji le v stop, a še jedno minuto in — izginili bodo. . . . Za veliko zló treba velicih pomočkov; Baptist se ne obotavlja več; hitro skoči na kočijno stopnico, ondu se prime in obdrži, in zaradi teme ga nikdo izmed vojvodovih ljudi ne opazi.

Tu je zdaj izven Florence; idimo za njim po cesti v Turin.

III.

Izprva je Baptist tako malo premišljal svoje početje, da ni družega občutil nego veselje, da ga tako izvrstni konji v dir vozijo; ali za tem veseljem obide ga kmalu strah. Na voznej stopnici sedèč, z obema rokama se držeč lesenih, pozlačenih stranic, ki navadno varujejo strežaje, da se ne zvrnejo ne na desno ne na levo, zaletavanje kočije, vse to mu je vsak trenotek pretilo, da ga vrže na tla. Zdaj je bilo vse, kar je mogel storiti, da se obvaruje nevarnosti, v katerej je bil, jedino to, da se čvrsto poprime nevarnega mesta, katerega si je izbral; strah in skrb podila sta mu spanec iz oči.

Vender se človek na zadnje vsemu privadi, tudi neprenehane nevarnosti. Ko je Baptist videl, da vkljub strahú ne pade z vozá in ko je po prvej omamljenosti se prepričal, da je mesto še precej ugodno, spomnil se je še le, kaj je pustil v Florenci; srcé se mu je skrčilo in solzé so ga polile. In vender to ni bila niti nežna in prizanesljiva mamica, niti njegov oče, kajti ubogi deček je bil sirota brez očeta in matere; to tudi ni bil prijatelj njegovih let, še manje kaka gostoljubna krčmarica, kajti sirotek Baptist je legal spat, kjer je ravno bil; vsako ležišče mu je bilo dobro, a po največkrat je spal pod milim nebom. A poslušajmo njegovo tiho toževanje in znali bomo, kaj mu je srcé težilo.

„Moje gosli, moje jedino prijáteljstvo,“ govoril je ihtèč se, „kako sem vas mogel vender pozabiti, pustiti vas same v gostilni, ki je vsacemu odprta,

in kjer vas bode noga prvega človeka, ki pride vanjo, pohodila in strla! O moje gosli, moje ljube gosli, jedino moje bitje, ki je imelo za mene glas, ki me je spominjalo glasú moje preljube matere, kje in kako vas zopet najdem, ako se še kdaj vrnem v Florenco? Moje gosli niso bile navadne gosli, niso bile mrtva stvar, kakor mi je to pripovedovala stara Barbara, ki me je časi prencčila v svojej bornej sobi; moje gosli so mi bile prijatelj, tovariš, tolažnik. Če sem bil kacega dne lačen, da se mi je na licu poznalo, znal sem izvabiti iz njih tožeče glasove, ki so memo idoče ljudi genili; ako sem bil vesel, bili so tudi glasovi mojih gosel takó veseli, kakor moja duša; poslušajoč moje gosli, vsak je lahko dejal: Baptistek je imel danes dober dan, ali pa: Baptistek danes ne vé, kje bode spal. To je res, da si z zlatom francoskega gospoda lahko kupim druge gosli, še celó dvoje, morda celó troje; ali ta zlat ni moj, in potem bi tudi gosli ne bile moje, — moje, ki mi jih so moj oče zapustili, takó ljubeznjive, prijazne, in mojemu lóku takó pokorne, da sem si časi celó mislil, da dajejo glasove od sebe predno se jih lok dotakne. Moj Bog, kaj se zgodi mojim goslim! V kacem stanu jih najdem, kadar zopet nazaj pridem v Florenco! O jaz neumnež! ali mi je bilo treba pustiti moje gosli in dirjati za tem gospodom, da mu izročim denar, za katerega njemu morda še celó nič mar ni!.. Res je, tak zlat denar... je lepa stvar... ali moje gosli so še več vredne; jaz bi dal zanje vse zlate vsega svetá, če bi jih mogel zdaj v tem trenutji tukaj pri sebi imeti. Ali zdaj je vse zamán! Nihée mi jih ne more dati, kakor mi tudi nihée ne more povrniti ubozeга očeta in ljube matere, in jaz — saj se dobro poznam — nemogoče! jaz ubogi siromak zdaj tudi več ne bom znal igrati na druge gosli; kakor tujemu človeku ne morem, da bi rekel oče! in tujež ženski ne morem, da bi rekel mati! Oh, izgubil sem svoje gosli, izgubil sem vse!

Te njegove vzdihljeje in tožbe pretrga sunljej, ki ga začuti in nemilo je bil vržen na tla, kjer je obležal, kakor da bi bil omamljen.

„Kaj pa je? Ali se smo zvrnili?“ kričal je z zaspanim glasom princ?

„Né, milostivi gospod, ampak ôs se je zlomila,“ odgovori kočijaž, „in ravno zdaj smo blizu male vasí; če tedaj milostívi gospod dovolite, odprežem jednega konja in zdirjam po kovača, ki ga poznam, in ki bode z veseljem popravil voz vaše milosti.“

„Tedaj le idi in ne govori toliko,“ odgovori nepotrpežljivo vojvoda Guiški.

Med tem pogovorom se je bil Baptist zopet pobral in ko se je bil otipal in se prepričal, da si ni nobene kostí zlomil, gledal je radovedno okolo sebe, da bi spoznal kraj, kje da je; ali zastonj, — vse mu je bilo neznanó. Če bi tudi ne bila tako temna noč, poznal bi ne bil kraja, ker tukaj ni bil še nikoli. — „Nič ne dé,“ rekel je sam v sebi, „kolikor pota lahko predirjajo konji v šestih urah, — „nič ne dé, ne moremo še daleč biti, znal bom sam dobiti pot nazaj v Florenco; — zdaj je lepa priložnost, v tem ko voz stoji, približam se kočijskim vratcem in princu izročim zlat; potem se pa vrnem nazaj iskat svojih gosli. O mati božja pomočnica, daj da jih zopet najdem!“

Ves navdušen stopi Baptist h kočiji, ali nejevoljni glasovi, ki so se slišali iz kočije, vzeli mu so ves pogum; vojvoda je namreč kregal svoje ljudi, da niso pred odhodom preiskali kočije. Ljudjé so se izgovarjali in drug družega dolžili; drug družemu so pretíli in se opravičevali, in Baptist bi ne

bil dobro naletel, ako bi se bil zdaj vanje mešal; strah ga je bilo, stal je na strani in čakal ugodnega trenutka.

V tem so zasvetile v daljavi bakle in svetilnice, in kmalu se je prikazalo nekoliko ljudi, ki so prinesli vse, česar je bilo treba, da se popravi nesreča, ki se je bila zgodila.

Lótijo se dela, in ko je bilo upanje, da kmalu zopet odrinejo, približal se je Baptist drugič k vojvodi, katerega glava se je bila pri odprtem kočijnem oknu prikazala.

„Visokóst!“ izpregovori Baptist s tresočim glasom ter hoče dalje govoriti; kar mu vojvoda, ki ga je bil zapazil, pa ga ni spoznal, vrže nek denar in zavpije svojim ljudém: „Odpodite mi vender tega nadležnega prosjaka na cesti!“

V tem trenutji je bila kočija popravljená in postiljon zopet zasede svojega konja.

„Prosják!“ reče Baptist, „o jaz nisem prosják, to mu hočem dokazati!“ To izreki pobere denar in steče za kočijo, ki se je bila ravno premaknila.
(Dalje prih.)

— x —

Jelen in zajec.

(Basen.)

Jelen in zajec sta se razgovarjala v gozdu pod košatim drevesom. Jelen je prav tiho govoril, poslušal in se oziral na vse strani, a zajec je govoril na ves glas, kakor da bi se nikogar ne bal.

„Cuj!“ reče jelen zajcu, „ali ne slišiš, da nekdo prihaja?“ Zajec se mu smeje in pravi: „Tudi jaz dobro slišim ter poznam pse bolje nego li ti; ali v tako velicem gozdu se psov ne bojim.“

Jelen je dobro slišal, da se psi bolj in bolj približujejo, in — niti pet niti šest, naglo zbeži na drugo stran.

Zajec se mu je smijal iz vsega grla, da je takó bojéč. Ali glej! psi so že tukaj, obkólijo zajca od vseh strani, vlové ga in zadavijo.

Predno da izdahne, pomislil je, kako pametno bi bilo, ako bi bil z jelenom peté odnesel.

Orci slúšajte óne, ki vas opominjajo in opozárjajo na nesrečo, ki vas lahko zadene iz nemarnosti in neprevidnosti.

— x —

Na razvalinah.

V nébo debéli zidóvi kipéli,
Stáli so krépkó sovražníku v brán;
Ljuti násilníki v njih so živéli:
Tu je naródu bil jarem kován.

Kám so pobégnili silni tiráni,
Da ne vzdihúje pod njimi ratár?
Njih so gradóvi do tál razkopáni:
Kmet je ozidju in tlóm gospodár.

Solnce ruméno z višine obséva
Dánes na zémљи mogóčne ljudi,
Jútri pod zémļjo teló se jim déva:
Kar se rodilo je, smrti živi.

A. Ščinkovec.

— x —